

3. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. – Донецьк: Дон ДУ, 1996. – 437 с.
4. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 378 с.
5. Кибардина С.М. Валентностные свойства немецкого глагола. Уч. пособие. Л.: Ленинградский гос. пед. ин-т им. А.И.Герцена, 1985. – 109 с.
6. Кибардина С.М. Основы теории валентности. – Вологда: Вологодск. гос. пед. ин-т, 1979. – 55 с.
7. Масицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності. – Луцьк: Ред. – вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 208 с.
8. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса. – М.: Прогресс, 1988. – 654 с.
9. Юнг В. Грамматика немецкого языка. – Спб.: Лань, 1996. – 544 с.
10. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. – Leipzig: Enzyklopädie Verlag Leipzig, 1986. – 737 S.
11. Helbig G. Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben / G. Helbig, W. Schenkel. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1969. – 311 S.
12. Schumacher H. VALBU – Valenzwörterbuch deutscher Verben/ H.Schumacher, J.Kubczak, R.Schmidt. – Tübingen: Narr, 2004. – 1040 S.

Вовчанська С. І.
(Тернопіль)

ПОЛІСЕМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СЛОВА ТА ЙОГО СТИЛІСТИЧНЕ МАРКУВАННЯ: ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

На основі кількісного опрацювання матеріалу в статті систематизуються знання про функціонування полісемії іменників німецької мови, про взаємодію таких важливих сфер, як семантика і прагматика мовного знаку, про здатність головного значення слова розгортати ланцюг другорядних значень залежно від семантичного та стилістичного статусу слова.

На основе количественной обработки материала в статье систематизируются знания об функционировании полисемии существительных в немецком языке, об взаимодействии таких важных областей, как семантика и прагматика языкового знака, об способности главного значения слова создавать цепь второстепенных значений в зависимости от семантического и стилистического статуса слова.

On the basis of the quantitative analysis, this article systematizes the knowledge about the polysemy functioning of nouns in the German language; about the interaction of such important spheres as semantics and pragmatics of a language sign; and about the ability of the main meaning of the word to create a chain of minor meanings depending on a semantic and stylistic status of the word.

Актуальність проблеми: Полісемія є однією з найважливіших мовних універсалій [32, с.124], центральною властивістю лексичних одиниць [30,с.94]. Так, важливою проблемою є співвідношення полісемії і контексту [15; 11; 17]. Окрему самостійну проблему складають семантична структура слова, типи взаємозв'язку між різними значеннями слова, методи вивчення смислової структури слова [4;12], полісемія і омонімія [7], полісемія в різних частинах мови [5;10], полісемія та словотворення [21], статистичне дослідження полісемії різних частин мови в різних мовах[27; 23]. Цей короткий і далеко неповний огляд показує, яке важливе місце посідають дослідження полісемії в сучасній семасіології. Тим не менше, до цього часу в лінгвістиці не вистачає точних даних узагальнюючого характеру про співвідношення полісемії і семантичного статусу слова, про співвідношення ступеня полісемічності слова та його стилістичного статусу і т. д.

Таким чином, написання даної статті зумовлене важливим мовним статусом і функцією полісемії в мові; відсутністю точних даних узагальнюючого характеру про основні параметри полісемії іменника в німецькій мові; відсутністю даних про особливості полісемії предметних і ознакових слів; потребами практичної лексикології та лексикографії, зокрема відсутністю „Великого Німецько-Українського словника.

Метою статті є розв'язання таких головних завдань:

- 1) Встановлення стилістичних характеристик багатозначних іменників;
- 2) Дослідження впливу маркованості головного значення на стилістичний розвиток слова і полісемію;
- 3) Порівняльний аналіз стилістичних і полісемічних характеристик іменника під впливом маркованості.

У статистичних дослідженнях, присвячених аналізу полісемії іменника, як правило, Використовують тлумачні словники. Тлумачний словник є специфічним системним відображенням

реальної існуючої лінгвістичної дійсності. Мовна система представлена в ньому в формі вилученого з мовлення лексичного інвентарю з відповідними типізованими лексичними характеристиками його одиниць. Розмежування значень багатозначного слова, а відповідно, і число цих значень залежить від використання неформальних процедур контекстологічного аналізу, а тому відрізняються від словника до словника. Цей недолік можна частково подолати шляхом усереднення даних декількох словників, але така робота вимагає великої затрати часу. Ось чому дослідники полісемії обмежуються, як правило, одним на їх погляд найбільш авторитетним чи зручним словником. Виходячи з даних міркувань, у нашому дослідженні використовувався тлумачний словник „Duden. Deutsches Universalwörterbuch“ під редакцією Гюнтера Дроздовського, який в подальшому ми будемо скорочено називати ДУДЕН.

Коли ми говоримо про стилістичний статус іменника, ми маємо на увазі функціональні стилі. Вслід за Ю. Степановим під функціональним стилем ми розуміємо наступне: „Функціональний стиль – це історично складена ... підсистема загальнонародної мови, яка закріплена за тими чи іншими ситуаціями спілкування і яка характеризується набором засобів вираження“ [22, с.218].

Таким чином, прості іменники з ДУДЕНа були піддані стилістичному аналізу. Виписані слова розбивались на групи за ознакою певної стилістичної маркованості або немаркованості головного значення, яка подається в дужках перед тлумачними компонентами слова. Для отриманих стилістичних класів ми взяли за основу класифікацію В.В. Дребета [6], пристосувавши все це до мети нашого дослідження. У результаті отримано 6 стилістичних класів.

1. Клас „Немарковано“. Тут спостерігається чіткий розподіл частот полісемічної зони 2-3 значення та розподіл частот у двох інших полісемічних зонах. (Напр., *der Zahn* (зуб), *das Bein* (нога), *die Feder* (перо)). Підтверджується думка, що немаркованість є передумовою активності полісемічного розгортання в іменниках за допомогою порівняно необмеженого асоціативного утворення його похідних значень.

Таблиця 1

Стилістична класифікація іменників (частини тіла та внутрішні органи людей та тварин)

Стилістично марковані класи іменників	Полісемічні зони			Разом
	2 - 3	4 - 5	6 - 10	
Немарковано	34	43	13	90
Діалект	1	1	0	2
Фахова та професійна віднесеність	25	18	7	50
Емоційно – експресивна віднесеність	8	3	2	13
Розмовна мова	5	4	0	9
Історично – часова віднесеність	0	4	0	4
Разом	73	73	22	168

2. Стилістичний клас „Діалект“. Діалектна віднесеність головного значення пов'язана з частотними зонами 2-3 та 4-5 значень, в той час як більш висока полісемічна зона не пов'язана з даним стилістичним статусом слова. (Напр., *der Zopf* (коса) – обласний, місцевий, *das Gehirn* (мозок) – обласний, місцевий)).

3. Стилістичний клас „Фахова та професійна віднесеність“. Даний стилістичний статус пов'язаний з низьким ступенем полісемічності. (Напр., *das Diaphragma* (діафрагма) – анатомія, *der Mund* (рот) – зоологія, *die Kapillare* (капіляр) – біологія, медицина)).

4. Стилістичний клас „Емоційно – експресивна віднесеність“. Знову констатується позитивний зв'язок між низькою зоною полісемічності і стилістичним класом „Емоційно-експресивна віднесеність“. (Напр., *die Borste* (щетина) – жартиєливо, *die Wange* (щока) – піднесено)).

5. Стилістичний клас „Розмовна мова“. Таким чином, в розмовній мові вживаються переважно іменники з 2-3 значеннями.

6. Стилістичний клас „Історично-часова віднесеність“. Іменники цього стилістичного класу пов'язані переважно з частотною зоною 4-5 значення.

Таблиця 2

Перехід маркованості на стилістичні відношення полісемічної зони 2-3

Кількість слів	Стилістичні групи	
27	Фахова і професійна віднесеність	14
	Емоційно – експресивна віднесеність	3
	Розмовна мова	1
	Діалект	0
	Історично – часова віднесеність	0

Встановлено, що багатозначність слова залежить перш за все від семантичних характеристик головного значення, але разом з тим встановлено зв'язок полісемічного показника слова з його стилістичним маркуванням. В зв'язку з цим постає необхідність у дослідженні комплексного характеру стилістичного статусу. Дані про частоту розподілу кожного з стилістичних класів подані у таблиці. Вона дає нам можливість вивчити розповсюдження того чи іншого стилістичного класу в різних полісемічних зонах.

Таблиця 3

Перехід маркованості на стилістичні відношення полісемічної зони 4-5

Кількість слів	Стилістичні групи	
17	Фахова і професійна віднесеність	4
	Емоційно – експресивна віднесеність	1
	Історично – часова віднесеність	1
	Розмовна мова	0
	Діалект	0

Що стосується частотної зони 2-3 значення, то з усіх класів стилістичного статусу переважає [фахова та професійна віднесеність]. Це означає, що, по-перше, фахова та професійна належність іменників є найбільш характерним маркером його стилістичного статусу в німецькій мові і що, по-друге, цей маркер характеризує іменники з невеликим числом значень (2–3). Напр., *der Mund, die Kapillare*. Далі по спадній ступінь зв'язку стилістичної маркованості з зоною 2-3 значення розподілились таким чином: емоційно–експресивна віднесеність(напр., *die Borste* (щетина) – жартиливо, *die Wange* (щока) – піднесено, *die Lende* (стегно) – піднесено)), розмовна мова, діалект. Останнє місце належить історично-часовій віднесеності. Потрібно зазначити, що мова йде не скільки про поширеність того чи іншого маркера в зоні 2-3 значення, скільки про ступінь зв'язаності цього маркера з певною зоною полісемії. У зоні 4-5 значення найбільш характерним стилістичним маркером виявлено знову фахову та професійну віднесеність (напр., *das Diaphragma* (діафрагма) - *анатомія, хімія, медицина, der Stachel* (жало) – *ботаніка*). Далі ситуація дещо схожа з зоною 2-3 значення, бо далі йде емоційно-експресивна віднесеність (напр., *der Stachel* (гризота) – піднесено, історично – часова віднесеність (напр., *die Blende* (діафрагма) – *застаріле*, розмовна мова). На останньому місці – діалект, а не історично-часова віднесеність, як в зоні 2–3 значення.

Таблиця 4

Перехід маркованості на стилістичні відношення полісемічної зони 6 - 10

Кількість слів	Стилістичні групи	
3	Фахова і професійна віднесеність	0
	Діалект	0
	Емоційно – експресивна віднесеність	0
	Розмовна мова	0
	Історично – часова віднесеність	0

Що стосується зони 6-10 значення, то тут не виявлено переважаючого стилістичного маркера, оскільки всі показники нульові.

Отже, проаналізувавши таблиці, можна зробити висновок, що в зонах 2-3 та 4-5 значення переважає маркер [фахова та професійна віднесеність], але в зоні 2-3 значення він є домінуючим, а марковане головне значення не дає можливість полісемічного розгортання в іменниках.

Результати та перспективи дослідження: Проведений нами аналіз був спрямований на те, щоб з допомогою статистичних методів вивчити співвідношення між числом значень іменника з семантичним статусом „внутрішні органи та частини тіла у людей та тварин” і його належністю до певного стилістичного класу.

За допомогою статистичного аналізу встановлено, що між ступенем полісемічності і його стилістичною маркованістю існує чітко виражена залежність. Іменники з числом значень 1-3 є стилістично маркованими. З усіх стилістичних класів найбільш актуальними виявились [фахова та професійна віднесеність] та [емоційно-експресивна віднесеність].

Зробивши порівняльний аналіз стилістичних та полісемічних характеристик іменника під впливом стилістичної маркованості, ми дійшли до висновку, що вона, як рушійний фактор розвитку полісемії слова і як один із засобів розвитку і утворення нових значень слів, домінує у всіх частотних зонах.

Визначивши поняття „стилістичний статус слова“, отримавши „стилістичні класи“ слів і дані про розподіл частот різних стилістичних класів і обробивши ці дані, ми зробили спробу проаналізувати

зувати вплив стилістичного статусу на ступінь полісемічності слова. Отримані результати свідчать про взаємозв'язок між стилістичним фактором та його полісемічними властивостями. Можна говорити про тенденцію залежності полісемічності від стилістичного маркування, тобто більша стилістична маркованість – низька полісемічна зона, низька маркованість – вища полісемічна зона. Тому можна говорити про взаємовплив цих мовних універсалій і від чого зрештою залежить ефективність реалізації цих чинників у німецькій мові. Крім цього, ми отримали ще одне доповнююче підтвердження, що маркованість основного семантичного складу слова не є сприятливим фактором утворення похідних значень, при чому похідне значення отримує різного роду стилістичні маркування.

В цілому ж семантична характеристика органів та частин тіла в людей та тварин не є високополісемічним механізмом. Отримані результати потребують звичайно ж подальшого вивчення. Для того, щоб робити більш загальні висновки у перспективі потрібно розглянути і немаркованість основного семантичного складу, залучити інші семантичні класи і порівняти існуючі взаємовідношення стилістики і семантики у багатозначній природі слова. Такі дослідження є перспективними і дозволять поглибити наші знання про таку мовну універсалію як багатозначність слова, враховуючи також функціональний підхід, тобто функціонування мовного знаку у мовленні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гарипова Н.Д. К типологии смысловых структур существительных в русском языке // Актуальные проблемы лексикологии и лексикографии. Пермь: Изд-во Перм. гос. у – та. – 1972. – С. 54 – 71.
2. Гопштейн М. А. Полисемия в разных частях речи: В современном английском языке: Автореф. Дис...канд. филол. наук: 10.02.04 / Моск. гос. пед. ин – т. – Москва, 1977. – 25с.
3. Дребет В. В. Полісемія іменників та прикметників німецької мови. – Тернопіль: 1998. – 185 с.
4. Задорожный М. И. О границах полисемии и омонимии. – Москва: Высшая школа, 1971.–15с.
5. Клычков Г.С. Специфика семантических изменений в различных частях речи // Вестн. МГ.– историко–филологическая сер. – 1958. - №2. – С.41 – 51.
6. Кочерган М. П. Слово і контекст. – Львів: Вища школа, 1980. – 183с.
7. Курилович Е.Р. Заметки о значении слова // Вопросы языкознания. – 1955. - № 3. – С.68 – 80.
8. Литвин Ф. А. Речевая многозначность слова.– Москва: Высшая школа, 1978. – 15с
9. Ольшанский И. Г. Полисемия существительных в языке и тексте. – Москва : Высшая школа, 1982.–149с.
10. Соболева П. А. Словообразовательная полисемия и омонимия. – Москва: Прогресс, 1980.–187с.
11. Степанов Ю. С. Французская стилистика. – Москва: Высшая школа, 1965. –355с.
12. Тулдава Ю. Проблемы и методы квантитативно – системного исследования лексики. – Таллин: Валгус, 1987. – 204 с.
13. Köhler R. Zur linguistischen Synergetik : Struktur und Dynamik der Lexik . – Bochum : Studienverlag Brockmeyer, 1986. – 421 S.
14. Schippan T. Einführung in die Semasiologie. – 2. überarb. Aufl. – Leipzig : Bibl. Institut, 1975. – 269 S.
15. Ullmann S. Semantik. Eine Einführung in die Bedeutungslehre. – Frankfurt am Main: Fischer Verlag GmbH, 1973. – 401 S

**Ворначев А. О.
(Київ)**

РОЛЬ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СТВОРЕННІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ІМІДЖУ ТОВАРУ В РЕКЛАМІ КОНСТРУКТИВНО ІДЕНТИЧНИХ АВТОМОБІЛІВ

Стаття присвячена дослідженню функціонування лінгвістичних засобів та їхньої ролі у створенні іміджу в рекламі конструктивно ідентичних автомобілів. Розглядаються та порівнюються різні способи передачі основних характеристик автомобілів за допомогою рекламного тексту.

Статья посвящена исследованию функционирования лингвистических средств и их роли в создании имиджа в рекламе конструктивно идентичных автомобилей. Рассматриваются и сравниваются различные способы передачи основных характеристик автомобилей с помощью рекламного текста.

The paper is focused on the investigation of functioning of linguistic means and their role in image creating in the advertisement of constructively identical cars. Different ways of conveying essential features of automobiles with the use of advertisement text are considered and compared.

На сьогодні в умовах глобалізації й розвитку технологій, сучасне суспільство зазнає масового інформаційного впливу з боку мас-медіа, в числі якого реклама відіграє, мабуть, одну з головних ролей. Суспільна значимість реклами проявляється сьогодні досить чітко. Сфера діяль-